

Voorzitter e. a.

E. dat de Minister van Binnenlandse Zaken mij heeft bericht, dat hij verhinderd is de vergadering der Kamer van heden bij te wonen en dat hij bij de behandeling van wetsontwerp nr. 7671, zo nodig, zal worden vervangen door zijn ambtgenoot van Justitie.

Ik stel voor, de beraadslaging over het ontwerp van Rijkswet 7145 (R 337), nr. 2, en het wetsontwerp 7145, nr. 3, te zamen te houden.

Daartoe wordt besloten.

Mitsdien is aan de orde de behandeling van de ontwerpen van (Rijks)wet:

Regelen met betrekking tot het vijandelijk vermogen; Wijziging van artikel 4, eerste lid, van de Wet herstel vermogensovergang Rijksmarkengebied (7145, R 337).

De beraadslaging wordt geopend.

De **Voorzitter**: Wensen de heren Gevolmachtigde Ministers voorlichting te verschaffen?

De heer **Emanuels**, Gevolmachtigd Minister van Suriname: Dank u, mijnheer de Voorzitter!

De heer **Lampe**, Gevolmachtigd Minister van de Nederlandse Antillen: Dank u, mijnheer de Voorzitter!

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, wensen de heren Gevolmachtigde Ministers niet gebruik te maken van hun recht om zich vóór de stemming uit te spreken.

Het ontwerp van Rijkswet en het wetsontwerp worden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Wet van 31 juli 1957 (Stb. 324), ten aanzien van de berekening van de uitkering en van het pensioen van gewezen leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zomede van het pensioen van hun weduwen en wezen (7671).**

Het wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik stel op verzoek van de daarbij betrokken bewindslieden voor om, in afwijking van de op de agenda aangegeven volgorde, thans eerst over te gaan tot de behandeling van wetsontwerp nr. 7202.

Daartoe wordt besloten.

Mitsdien is aan de orde de behandeling van het wetsontwerp **Regelen met betrekking tot de handel in antibiotica, hormoonpreparaten, thyreostatica en chemotherapeutica, bestemd of mede bestemd voor aanwending bij dieren (7202).**

De beraadslaging wordt geopend.

Mejuffrouw **Vuylsteke** (K.V.P.): Het was met grote schroom, dat ik mij, mijnheer de Voorzitter, in deze Kamer op de sprekerslijst heb laten inschrijven, en nu sta ik dan voor de eerste keer hier om ons nog eens nader te bezinnen op wetsontwerp 7202.

Als enige leden het met prof. Buytendijk eens zijn, dat het eeuwig zorgend zijn bij de kleine dagelijkse dingen een specifiek vrouwelijke eigenschap is, dan zullen zij het vanzelfsprekend achten, dat dit onderwerp door mij behandeld wordt. Mochten andere leden deze mening niet delen, dan hebben zij mij hier eenvoudig te aanvaarden.

Vuylsteke

Uiteindelijk wil dit wetsontwerp de huisvrouw helpen, haar dagelijkse inkopen zo veilig mogelijk te kunnen doen. En zijn dit niet „der vrouwen eeuwige zorgen“?

Het wil pogen de consument, in feite de gehele wereldbevolking, van een voldoende, gezonde, betaalbare en nog liefst de organen strelende voeding te voorzien.

Hoe dit te bereiken? Wij zullen paal en perk moeten stellen aan het agrarisch-economisch mogelijke tegenover het sociaal wenselijke. Het zal zeker een harde strijd blijven om het van de mammon te winnen, zelfs waar het hier gaat om een strijd „op leven en dood“.

Pas de toekomst zal tonen, welke desastreuze vernietigingen voor mens en dier, zelfs voor de gehele symbiose, hiervan het gevolg zullen zijn, wanneer wij hier niet uiterst waakzaam zijn. Hier geldt zeker: gouverner c'est prévoir.

In de Bijbel staat: „De allerhoogste schiep uit de aarde de artsenijen en een voorzichtig mens zal deze niet versmaden.“

Wat zijn artsenijen? Prof. Noach begon vorige maand zijn rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar in de toegepaste farmacologie te Leiden, met te wijzen op de dubbele betekenis van het woord pharmakon. Nu eens bij Homerus een heilzaam kruid, dan een mensendodend vergift.

Deze verwantschap spreekt ook nu nog aan; immers, in de vergiftkast van de apotheek bevinden zich ook heden nog de bij uitstek heilzame geneesmiddelen.

Jammer echter, dat vele, juist van de moderne, pharmaca dikwijls ernstige toxische verschijnselen vertonen. Denken wij met medelijden aan de softenon-slachtoffers. Zij zijn echter niet de enigen, want in Amerika is volgens gegevens van dr. T. Huizinga in 1962 bij 5 pct. van het aantal ziekenhuispatiënten de diagnose gesteld: geneesmiddelen-toxiteit, dus ziekten, veroorzaakt door geneesmiddelen.

In zijn voorwoord: „Schadelijke nevenwerkingen van geneesmiddelen“ — een uitgave van dit jaar — schrijft dr. Meyler:

„Met nadruk willen wij vermelden dat wij het gebruik van geneesmiddelen niet willen ontraden. Wij beogen slechts ertoe mede te werken, dat geneesmiddelen alleen op een goede indicatie worden gebruikt. Bij het afwegen van het vóór en het tegen van een medicamenteuze therapie behoren ook de negatieve eigenschappen van geneesmiddelen te worden betrokken.“

In het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, dat 1.1. zaterdag verscheen, schrijft dr. Bijlmer een artikel over: „Gebruik en misbruik van antibiotica bij profylaxe“. Hij schrijft o.a.:

„Het veelvuldig gebruik van chemotherapeutica en antibiotica doet in ieder geval de circulatie van allerlei resistente bacteriën toenemen. In de ziekenhuizen spreekt dit heel sterk, maar ook op het platteland is het aantal penicilline-resistente kokken de laatste jaren aanzienlijk toegenomen doordat de boeren gemakkelijk allerlei penicillinepreparaten kunnen krijgen om er hun vee mee te behandelen.

Een belangrijke nadelige factor is tenslotte de verstoring van het biologische evenwicht. Dit kan tot gevolg hebben, dat door het onderdrukken van bepaalde bacteriën andere en soms minder gewenste soorten de overhand krijgen.“

Het door mij geciteerde uit de Bijbel is dus anno 1964 nog wel zeer actueel.

Aan de beide bewindslieden, die ons een eerste voorlopige regeling op dit veelomvattende en nog zeer problematische terrein hebben voorgelegd, betuigen wij gaarne onze instemming. Wij wensen deze ministers een maxima prudentia toe.

Deze voorlopige regeling in de diergeneesmiddelenhandel kan alleen dan effectief werken, indien deze pharmaca komen in handen van de homo prudens.

Vuylsteke

Vanzelfsprekend allereerst in handen van hen, die bevoegd in en staat zijn, deze verantwoordelijkheid te dragen, nl. de dierenartsen.

Aan castrateurs en veeverloskundigen worden aankoopvergunningen van geneesmiddelen verstrekt, welke middelen door de vergunninghouder uitsluitend mogen worden gebruikt bij de uitoefening van zijn beroep. Begeven zij zich niet bij aanwending van therapeutische doseringen op medisch-veterinair terrein, hetgeen des dierenarts is? En zullen niet juist deze gevallen een medisch-veterinaire controle en nabehandeling nodig hebben?

Ten aanzien van artikel 2, onder 8, zou ik daarom „Onze Minister” willen vragen om de nadere voorschriften tot stringent mogelijk te doen zijn en onze geachte bewindsman tot uiterste gestrengheid willen aanmanen.

Het is jammer, want bij deze aankoopvergunningen blijft mogelijkheid tot misbruik open, niettegenstaande uiterste beperking van toewijzing. Het ware mijns inziens beter geweest hiertoe geen aanleiding te geven.

Gelet op deze restricties, lees ik in de memorie van antwoord, zou het eisen van een medisch-veterinair toezicht op iedere afzonderlijke behandeling te ver gaan.

De eis van een medisch-veterinair toezicht op iedere „medische” ingreep acht ik toch vanzelfsprekend. Wanneer een behandeling in de term valt van „medisch”, laat ik verder gaarne aan de deskundigen over.

De zeker toe te juichen centrale positie van de dierenarts zal uiteindelijk voor de veehouder economische voordelen bieden, daar door een juiste toediening van de geneesmiddelen veel efficiënter resultaten bereikt zullen worden.

Langs deze weg kan en zal zeker het gebruik van antibiotica ingedamd worden.

De sterk verouderde geneesmiddelenwet van 1865 is gelukkig door een nieuwe wet vervangen en sinds vorig jaar in werking gesteld. Met de nieuwe bestrijdingsmiddelenwet van 1962 zal dit waarschijnlijk per 1 september a.s. geschieden.

Een dringende noodzaak; een in feite te late ingreep, want de diverse bestrijdingsmiddelen hebben al heel wat onherstelbaar onheil aangericht en woekeren in het gehele levensstromen van de kosmos voort. Het recente dodenmaal in Griekenland, waar het parathion zoveel mensenlevens eiste, is er een sprekend voorbeeld van.

Dit wetsontwerp nu wil een voorloper zijn van een alomvattende regeling van de diergeneesmiddelen. Wil het een goede gangmaker zijn, dan zullen de diergeneesmiddelenwet en de veevoederwet het op de voet moeten volgen. Kan ik ondanks het vrij teleurstellend antwoord van de Minister toch blijven rekenen op een zoveel mogelijke synchronisatie van deze wetten?

De grenzen van het geneesmiddelgebruik van mens en dier hebben veel raakvlakken. Mag ik een voorbeeld noemen? In de laatste editie van de „Nederlandse Pharmacopee” is een lijst opgenomen van de gebruikelijke en maximale doseringen bij aanwending voor paard, rund en hond. Deze geneesmiddelen moeten dus voldoen aan de eisen, aldaar gesteld, dus aan dezelfde eisen als bij gebruik voor de mens.

Ook de landsgrenzen vervagen en naar een zo groot mogelijke samenwerking en eenheid wordt uitgezien. Als voorbeeld de „Pharmacopaea internationalis”, reeds in 1951 uitgegeven door de World Health Organisation. Pogingen tot harmonisatie, zowel in Benelux- als in E.E.G.-verband, zullen dan alleen slagen, als er een effectieve wettelijke controle achter staat. Zijn het naar de mening van de Minister niet juist de geneesmiddelen, die feitelijk voor een mondiale regeling in aanmerking komen?

Jammer genoeg heerst er momenteel nog een chaotische toestand. Hoe is het mogelijk, dat het gehele diergeneesmiddelenarsenaal, vele zeer giftige bestrijdingsmiddelen, kunstmeststoffen en aerosolen zo maar vrij te koop zijn en in grote hoeveelheden op de boerderijen aanwezig? Dit is levensgevaarlijk voor mens en dier!

In dit verband zou ik terloops ook nog even willen wijzen op sommige cosmetica, insecticides en allerlei sprayvloei-stoffen in de meest fantastisch fraaie jasjes gestoken, die ons in onze woonhuizen ook al komen belagen. Mèt Rachel Carson, die in haar boek „Silent Spring” zo alarmerend wijst op deze mistoestanden, zou ook ik willen zeggen: „Zoals de toestand thans is, staan wij er niet veel beter voor dan de gasten van de Borgia's.”

Voor ons, gasten aan de dis van vandaag, is te onzer beveiliging een heel leger deskundigen aanwezig. Dierenartsen, toxicologen, farmacologen, de Gezondheidscommissie voor dieren, de produktschappen, de Gezondheidsraad, de Voedingsraad, de keuringsdiensten.

Goede resultaten van moeilijk en dikwijls moeizaam researchwerk in goed teamverband wens ik allen van harte toe, waarbij vanzelfsprekend de serieuze medewerking van de agrariër onontbeerlijk is.

Onze taak als chambre de réflexion vervullend, zouden wij het slechts dan verantwoord moeten achten antibiotica enz. aan te wenden, als er een vlotte betrouwbare controle mogelijk is. Deze controle ligt uiteindelijk bij de vleeskeuringsdiensten en de keuringsdiensten voor waren, die de laatste schakels vormen naar de consument.

Analyses op identiteit en zuiverheid, zowel kwalitatief als kwantitatief, zullen snel de juiste cijfers moeten kunnen produceren.

In „British Food Journal” juni 1964, dus van vorige maand, staat een artikel: „Antibiotica: hun gebruik in de Voedingsindustrie.”

Momenteel acht men het risico voor de mens door de aanwezigheid van antibiotica in melk het grootst. Het identificeren van penicilline in melk en de bepaling van de concentratie zijn met redelijke zekerheid vast te stellen, hetgeen ook op onze keuringsdiensten regelmatig geschiedt.

Wat echter de andere biotica betreft: als men niet weet welk antibioticum gebruikt is, is het niet mogelijk dit te identificeren.

Voortdurende research blijft nodig. Ook wat betreft de nieuwe breed-spectrum antibiotica. Ook dreigt het gevaar bij het ongebreideld gebruik van antibiotica om bederf tegen te gaan, dat dit bederf wordt gecamoufleerd. Dit roept de vraag op, of het aanwezig zijn van residu's van antibiotica in melk wel toelaatbaar is.

Tot zover dit artikel.

In dit verband zou ik de geachte bewindsman het volgen-de willen vragen: Zou het niet mogelijk zijn in de kwaliteitsbepaling van de melk het aanwezig-zijn van antibiotica te betrekken?

Drie vliegen in één klap:
een stimulans voor de veehouder;
een verantwoorde dosering van de antibiotica;
minder risico voor de volksgezondheid.

Wanneer bij mastitisbestrijding therapeutische dosering door de dierenarts is toegepast, zou het dan geen aanbeveling verdienen, dat de provinciale gezondheidsdiensten en zuivelfabrieken hiervan kennis kregen? Naar ik meen is dit in Denemarken het geval.

Het verantwoordelijkheidsbesef van de veehouder is en blijft vanzelfsprekend een allereerste eis.

De Voedingsraad drong in december 1960 aan op een algeheel verbod van het gebruik van hormoonpreparaten en thyreostatica.

Vandaar dat professor dr. C. van Arkel zo kostelijk in haar diesrede te Amsterdam in januari 1961 zei: „Ik geloof, dat ik u alleen de soep-kip nog kan aanbevelen, want die vindt men niet de moeite waard om er veel aan te knoeien.”. Gelukkig hebben de produktschappen dit verbod toen spoedig in hun verordeningen opgenomen en sindsdien kunnen wij dus weer met een geruster hart onze jonge haantjes verorberen.

Vuylsteke e. a.

Het zou niet goed zijn, als ik slechts de keerzijde van de medaille liet zien. De juiste voorzichtigheid dient gepaard te gaan met een grote mate van wijsheid.

De problematiek, waarom het hierbij gaat, is, dat de balans tussen de belangen van de volksgezondheid en die van de agrarische sector in evenwicht moet blijven. Hierbij hebben wij ons niet blind te staren op ons eigen land. In een groot deel van de wereld heerst nog steeds een nijpende hongersnood. Antibiotica en andere produkten, die dus bijdragen tot een ruimere voedselvoorziening, hebben een onschatbare waarde. Hopelijk zal het deze produkten beschoren zijn, zonder gevaar voor de volksgezondheid een bijdrage te leveren om de honger van nog zovelen te stillen.

Onze zuivelprodukten hebben buiten onze grenzen een goede naam, die wij zeker hopen te behouden. Moge dit wetsontwerp ertoe bijdragen om het vertrouwen in deze exportartikelen te vergroten.

Tot slot, mijnheer de Voorzitter, nog enkele ietwat gemeelde progressieve en filosofische gedachten.

Uit de oude vertrouwde geurig ruikende laatjes in de apotheken zijn de heilzame kruiden verdwenen en allerlei synthetisch bereide chemicaliën en preparaten zijn ervoor in de plaats gekomen.

Uit groente(n) of gras is men druk doende fabriekmatig melk te produceren. Men is tevreden over het resultaat, hoewel af en toe een knoflookachtig luchtje en smaakje nog weleens aan haar plantaardige afkomst moet denken. In haar boek „Animal Machines”, dit jaar in Londen verschenen en geschreven door Ruth Harrison, geeft zij een beeld van de volkomen tegennatuurlijke geforceerde moderne methoden van veeteelt en pluimveeteelt. Het dier zelf komt niet meer „in Frage”. De enige functie van dit machine-vee is om voeder in vlees om te zetten.

Misschien, zo vraag ik mij af, maken wij ons zorgen over iets, waarvan bij volgende generaties geen sprake meer zal zijn. Immers, zodra de chemische industrie in staat zal zijn, ook dit proces synthetisch te doen verlopen, zullen veeteelt en pluimveeteelt in de toekomst historie zijn.

Van E.B. White wil ik nog het volgende aanhalen:

„Ik ben pessimistisch gestemd over het menselijk ras, want het is vernuftiger dan goed voor hem is. Ons contact met de natuur bestaat alleen uit onderdrukking.”.

Wij ontvingen allen het Zomernummer 1964 van „Natuur en Landschap”. Ter lezing zou ik willen aanbevelen het eerste artikel: „Op leven en dood” van dr. Adriani, en op een mooie zomerse dag temidden van Gods vrije natuur zou ik u, mijnheer de President, en allen willen laten mediteren over het slot van zijn artikel, dat luidt:

„Zijn wij mensen niet de behoeders van het leven, dat ons zoveel toevertrouwd? Laten wij ons rentmeester weten, niet almachtig bezitter.”.

De heer **Polak** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik moge mededelen, dat ik inval voor mijn bij uitstek deskundige, doch zieke collega, prof. Querido. Hij zal zijn beterschapsperiode braaf moeten uitzitten, omdat de bacteriën van geelzucht zich kennelijk nog geheel onttrekken aan de thans bestaande antibiotica en chemotherapeutica.

Als plaatsbekleder fungeer ik dus — dit mag ik vooropstellen — „durch keine Kenntnisse gehemmt”.

Toch, mijnheer de Voorzitter, al begeef ik mij op glad ijs, ik kom niet geheel onbeslagen ten ijs.

In de eerste plaats dacht ik zelf de leeskunst toch enigermate machtig te zijn. Zo heb ik ontcijferd, dat de memorie van antwoord slechts enkele dagen na ons voorlopig verslag is verschenen. Dat is op zich zelf een bijzonder loffelijke prestatie. Minder waardering heb ik evenwel voor de beantwoording van onze daarin gestelde vragen. Deze zijn nl. óf verkeerdt weergegeven dan wel misverstaan, óf vrij bits beantwoord met een „es ist nicht wahr”, dan wel met een min-

Polak

der vriendelijke, doch niet afdoende verwijzing naar de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de Tweede Kamer. De indruk zou kunnen worden gewekt van weinig egards voor dit college, of althans voor de hier aan het woord zijnde vele andere leden, ware het niet, dat deze memorie van antwoord op bepaalde punten merkwaaardigerwijze even koel afwijzend reageert tegenover voorafgaande mededelingen, vervat in de eerdere stukken, voor zover van de bewindslieden zèlf afkomstig.

Daarover straks nader. Eerst echter moge ik nog een tweede reden vermelden, waarom speciaal mij de eer te beurt viel de opengevallen plaats tijdelijk te bezetten.

Enige tijd geleden heb ik schriftelijke vragen tot deze zelfde bewindslieden gericht naar aanleiding van de best-seller „Animal Machines” van de Engelse schrijfster Ruth Harrison, in welk boek ook de onderhavige materie herhaaldelijk op sensationele wijze aan de orde is gesteld, voor een deel ten onrechte voorzien van het label „Dutch methods”.

Welnu, naar aanleiding van deze vragen en het daarop gegeven antwoord heb ik veel post ontvangen, niet maar gewone fan-mail.

Daaronder waren ook brieven, verontruste en verontwaardigde brieven, van een aantal zonder twijfel bij uitstek deskundigen en van zeer vooraanstaande, de bewindslieden vermoedelijk welbekende functionarissen. De juistheid van wat zij stellen op agrarisch en medisch gebied kan ik als leek natuurlijk niet beoordelen, maar op grond van hun status en functie lijkt mij, dat hun informatie als zeer betrouwbaar en waardevol mogen en moeten worden beschouwd.

Mijnheer de Voorzitter! Het heeft mij enigszins onbehaaglijk gestemd, dat deze experts, ten dele in leidende veterinaire en agrarische functies werkzaam, mij vrijwel zonder uitzondering dringend hebben verzocht hun naam niet te vermelden. Volgens hun brieven zou er op dit gebied toch „something rotten in the State of Holland” zijn en volgens mij moet dit wel het geval zijn, gezien deze blijkbaar door noodzaak ingegeven wens tot strikte anonimiteit. Correctheidshalve zal ik mij moeten houden aan hun verlangen, doch ik mag mij wel veroorloven op enkele punten iets te citeren uit de bedoelde brieven. Het beeld van de Nederlandse situatie, dat daaruit naar voren komt, vind ik wel dermate benauwend, dat ik meen de aldus verkregen kennis niet vóór mij te mogen houden.

Mijnheer de Voorzitter! Dit wetsontwerp streeft, om te beginnen, naar een beperkte regeling voor een meer-omvattende materie. Het is terecht aangeduid als een eerste stap ter voorziening tegen enkele gebleken misstanden. Wij stemmen daarmee in beginsel van harte in, in het belang van de veeteelt en van de agrarische export, in het belang ook niet in de laatste plaats van mens en dier. Dit alles is bekend en aan de overzijde van het Binnenhof ook voldoende toegelicht en besproken.

Het teleurstellende feit doet zich echter voor, dat, als ik het nu goed heb gelezen, de met en na deze eerste stap dringend noodzakelijke, direct volgende stappen sedert de indiening van dit eerste, welbewust nog beperkte ontwerp hoe langer hoe vager schijnen te zijn geworden. Het gaat daarbij met name om een veevoederwet en een diergeneesmiddelenwet, die te zamen met de onderhavige wet een soort van trias politica zouden moeten vormen, een ondeelbare eenheid, waarbij elks welslagen van de beide andere afhankelijk kan worden geacht, als een goed stelsel van „checks and balances”. Ik sluit mij, wat dat betreft, ook aan bij de opmerkingen van de geachte afgevaardigde mejuffrouw Vuylsteke.

In de memorie van toelichting van mei 1963 heette het veelbelovend (blz. 3, rechterkolom):

„Bestudeerd wordt nog of het nodig is ter bescherming van de grote belangen, die op het spel staan bij het in het verkeer brengen van de middelen waarover het ontwerp handelt, verdergaande maatregelen te treffen dan die waarin dit ontwerp thans voorziet. Het